

SOGNEBÅNDSLØSNING OG KIRKELIG BETJENING AF FOLKEKIRKENS MEDLEMMER

*Betænkning afgivet af det af kirkeministeriet
den 3. juni 1986 nedsatte udvalg*

Det administrative Bibliotek
Slotsholmsgade 12
1216 København K

BETÆNKNING NR. 1176

KØBENHAVN 1989

Publikationen kan købes i boghandelen eller hos

Statens Informationstjeneste
Postboks 1103, 1009 København K.
Telefon 33 92 92 28 - Postgirokonto nr. 1 09 14 25.

Ved fremsendelse af check eller ved indbetaling
på giro til Statens Informationstjeneste
undgås ekspeditionsgebyr.

 trykt på genbrugspapir

ISBN 87-503-7940-2
Stougaard Jensen/København
Ki 00-142-bet.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1.	Indledning.	Side 7
Kapitel 2.	Folkekirkeens medlemmers sognetilhør og ret til kirkelig betjening.	- 10
2.1.	Historisk oversigt.	- 10
2.2.	Gældende regler.	- 13
2.2.1.	Retten til kirkelig betjening.	- 13
2.2.1.1.	Pastoratet (hovedregel).	- 13
2.2.1.2.	Ret til kirkelig betjening uden for bopælssognet.	- 13
2.2.1.3.	Sognebåndsløsning.	- 14
2.2.2.	Præstens forpligtelser.	- 15
2.2.3.	Valgretsregler i forbindelse med sognebåndsløsning.	- 16
2.3.	Undersøgelse af sognebåndsløsning.	- 17
Kapitel 3.	udvalgets overvejelser.	- 19
3.1.	Retten til kirkelig betjening i almindelighed.	- 19
3.2.	Ret til kirkelig betjening uden for bopælssognet.	- 20
3.3.	Sognebåndsløsning.	- 22
3.3.1.	Terminologi.	- 23
3.3.2.	Sognebåndsløsning.	- 23
3.3.2.1.	Kirkelig betjening.	- 24
3.3.2.2.	Valgret/valgbarhed.	- 24

3.4.	Sognetilhør.	- 25
3.4.1.	Betænkning af 1976 og udkast til lovforslag af 1985.	- 25
3.4.2.	Kritikken heraf.	- 26
3.4.3.	Udvalgets foreløbige overvejelser.	- 28
Kapitel 4.	Udvalgets forslag.	- 30
4.1	Sammenfatning.	- 30
4.2	Bestemmelser om fremgangsmåden ved stiftelse og ophør af sognebånds løsning.	- 32
4.3.	Indstilling om ændring af § 5 i lov om valg til menighedsråd.	- 33

Bilagsfortegnelse:

- Bilag 1: Lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m. (lovbekendtgørelse nr. 759 af 7. december 1987.)
- Bilag 2: Ekstrakt af § 5 i lov om valg til menighedsråd, (lovbekendtgørelse nr. 70 af 12. februar 1988.)
- Bilag 3: Ekstrakt af § 20 i lov nr. 218 af 23. april 1986 om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m.
- Bilag 4: udvalgets forslag til bekendtgørelse om kirkelig betjening af folkekirkemedlemmer med særlig tilknytning til en sognemenighed
- Bilag 5: udvalgets forslag til ændrede bestemmelser om sognebåndsløsning
- Bilag 6: Udvalgets forslag til bekendtgørelse om stiftelse og ophør af sognebåndsløsning

FORKORTELSER

- Brugslov af 1922 = Lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m.,
lovbekendtgørelse nr. 151 af 30. maj 1961 samt
lovbekendtgørelse nr. 759 af 7. december 1987.
- Menighedsrådslov = Lov om menighedsråd, lovbekendtgørelse nr. 300
af 15. juni 1988
- Valglov = Lov om valg til menighedsråd, lovbekendtgørelse
nr. 70 af 12. februar 1988
- Bestyrelses- og = Lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker
brugslov. m.m., lov nr. 218 af 23. april 1986.

KAPITEL 1

Udvalgets nedsættelse og virksomhed.

Den 3. juni 1986 tilskrev Kirkeministeriet biskop Vincent Lind, Odense således:

"I tilslutning til mundtlig drøftelse skal man herved anmode Dem om at indtræde som formand for et udvalg, som skal have til opgave at tage problemerne omkring sognebåndsløsning OP til fornyet overvejelse og eventuelt at stille forslag til ændring af de hidtil gældende bestemmelser, der er opretholdt ved lov nr. 218 af 23. april 1986 om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m. Man henviser i denne forbindelse til de almindelige bemærkninger s. 6 til vedlagte forslag til lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m.

Samtidig anmodes udvalget om at fremkomme med forslag til de bestemmelser, som kirkeministeren i henhold til den nye lovs § 20. stk. 4. kan fastsætte om ret til kirkelig betjening for medlemmer af folkekirken, der ikke hører til sogne- menigheden, men som har en særlig tilknytning til denne.

Udvalgets redegørelse vil danne grundlag for ministeriets overvejelse af et eventuelt lovgivningsinitiativ.

Udvalget kan tilkalde sagkyndig bistand i det omfang, det skønnes fornødent, og iøvrigt indhente de oplysninger, der anses for nødvendige for udvalgets overvejelser.

Til medlemmer af udvalget vil der blive udpeget repræsentanter for Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, Danmarks Provsteforening, Den danske Præsteforening og Kirkeministeriet."

I de almindelige bemærkninger til forslag til lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m., hvortil der henvises i kommissoriet, er det anført:

"Et af Kirkeministeriet i februar 1985 udarbejdet udkast til lovforslag tog udgangspunkt i den i 1976 afgivne "Redegørelse vedrørende revision af lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m." (betænkning nr. 769/1976) og indeholdt i overensstemmelse hermed regler, der afløste den nuværende sognebåndsløsningsordning med bestemmelser, der muliggjorde sognebåndsløsning til en menighed ved anmeldelse til vedkommende menighedsråd. Der foresloges en karenstid på 2 år, forinden en anmeldelse om sognebåndsløsning kunne få virkning. Karenstiden

skulle sikre, at anmeldelse om sognebåndsløsning ikke anvendtes i utilsigtet øjemed.

Af en senere kirkesociologisk undersøgelse, offentliggjort den 12. marts 1985, fremgår det, at de fleste af de af undersøgelsen omfattede sognebåndsløbere tidligere har boet i det sogn, til hvis præst der er løst sognebånd, samt at mange har løst sognebånd for at opnå kirkelig betjening i den nærmest bopælen beliggende kirke. Denne undersøgelse bekræfter således de erfaringer, som såvel betænkningen som arbejdsgruppens lovforslag byggede på.

Under høringsproceduren vedrørende det af Kirkeministeriet udarbejdede lovforslag er opstået en betydelig debat om de foreslåede regler. En væsentlig del af debatten har koncentreret sig om mulighederne for misbrug af reglerne. Endvidere har der fra flere sider været rejst spørgsmål om, hvorvidt man overhovedet skal bevare sognebåndsløsningsordningen.

Debatten genspejles i de høringssvar, som er indkommet til Kirkeministeriet, og som vil blive stillet til rådighed for folketingets kirkeudvalg.

På baggrund heraf synes det at måtte fastslås, at det på den ene side må erkendes, at de nugældende regler om sognebåndsløsning i de fleste tilfælde ikke dækker de reelle behov, som ligger bag ønskerne om sognebåndsløsning. På den anden side er der i debatten såvel som i høringssvarene givet udtryk for utryghed ved en nyordning, hvorved sognebåndsløsning sker alene ved anmeldelse til menighedsrådet.

Det må anses for hensigtsmæssigt, at sognebåndsløsningsreglerne overvejes på ny - navnlig med hensyn til de muligheder for misbrug i forbindelse med en nyordning, som er fremført under debatten og i høringssvarene. Med henblik herpå er det hensigten at nedsætte et udvalg, som får til opgave at tage hele sognebåndsløsningsproblematikken op til fornyet overvejelse og at stille forslag til eventuelle ændringer af de hidtil gældende bestemmelser, der ifølge lovforslagets § 25, stk. 2, foreløbig forbliver uændrede. Samtidig vil udvalget blive anmodet om at fremkomme med forslag til de bestemmelser, som kirkeministeren i henhold til lovforslagets § 20, stk. 4, kan fastsætte om ret til kirkelig betjening for medlemmer af folkekirken, der ikke hører til sognemenigheden, men som har en særlig tilknytning til denne".

I skrivelse af 10. december 1986 meddelte ministeriet , at Statsministeriet i henhold til § 3 i lov om ligestilling mellem mænd og kvinder ved udpegningen af medlemmer til offentlige udvalg, kommissioner og lignende havde godkendt, at udvalget fik følgende sammensætning:

kontorchef Kristian Bagger (Kirkeministeriet),
 cand.jur. Eva Caspersen,
 overlærer Edel Hertz (Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer).
 fuldmægtig Jens Ulf Jørgensen (Kirkeministeriet),
 biskop Vincent Lind (formand)
 provst Knud Møller (Den danske Præsteforening),
 fru Inge Porsdam,
 gårdejer Henning Rasmussen (Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer),
 provst Poul Erik Severin (Danmarks Provsteforening).

Fuldmægtig i Kirkeministeriet Niels Bjerregaard har varetaget udvalgets sekretærføretninger indtil maj 1988. Hvervet som udvalgets sekretær blev herefter overtaget af fuldmægtig T. Neiiendam, Kirkeministeriet.

Efter provst Knud Møllers død den 18. november 1988 indtrådte sognepræst Eskil Agger i udvalget som repræsentant for Den danske Præsteforening.

udvalget, der har afholdt i alt 9 møder, har afsluttet sit arbejde den 17. januar 1989 med afgivelse af denne betænkning, hvortil knytter sig et udkast til ændring af lov nr. 218 af 23. april 1986 om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m. Endvidere foreligger der en indstilling om ændring af § 5 i lov om valg til menighedsråd.

den 17. januar 1989

Vincent Lind (formand)	Kristian Bagger	Eva Caspersen
Edel Hertz	Jens Ulf Jørgensen	Eskil Agger
Inge Porsdam	Henning Rasmussen	Poul Erik Severin
Troels Neiiendam (sekretær)		

KAPITEL 2

Folkekirkens medlemmers sognetilhør og ret til kirkelig betjening.

Nedenstående historiske oversigt bygger for visse afsnits vedkommende på "Redegørelse vedrørende revision af lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m." (Betænkning nr. 769/1976) s.9-11.

2.1 Historisk oversigt.

Karakteristisk for den ældre kirkelige orden herhjemme var det i Danske Lov (1683) hjemlede sognebånd, der dels medførte, at ethvert medlem af kirken skulle holde sig til sognets præst og kirke (6-3-1), dels forbød nogen præst at befatte sig med andens kald uden med rette sognepræsts samtykke eller efter biskoppens befaling (2-11-3). Sognebåndet var dels begrundet i rent administrative hensyn dels i de dagældende regler om aflønning af præster og kirkebetjente. Dog gjaldt sognebåndet ikke i tilfælde, hvor en person, f.eks. som hørende til militæret, var henvist til en bestemt menighed uanset bopælen. Siden begyndelsen af det 19. århundrede herskede der i København en vis sognefrihed m.h.t. konfirmation, og ved bevilling kunne man opnå ret til at benytte en fremmed præst, bl.a. til foretagelse af vielse.

Omkring 1830 fremsatte Grundtvig i adskillige skrifter krav om løsning af sognebåndet, og i den følgende tid vandt hans tanker om løsningen af dette kirkelige "Stavnsbaand" tilslutning hos flere præster. Problemet blev drøftet i stænderforsamlingerne for østifterne såvel i 1838 som 1840.

I den sidstnævnte forsamling vedtog man en petition til kongen om større frihed m.h.t. valg af præst ved konfirmation og om lettere adgang til at kommunikere i en fremmed menighed. Efter at kancelliet havde overvejet sagen, blev der ved kgl. resolution af 25. juni 1842 åbnet adgang for forældre til at lade deres børn konfirmere i et andet sogn.

På den grundlovgivende rigsforsamling foreslog et mindretal, at der i grundloven skulle optages en bestemmelse om sognebåndsløsning. Forslaget blev imidlertid forkastet med den begrundelse, at en sådan bestemmelse ikke hørte hjemme i grundloven, men i den påtænkte lov om kirkens forfatning. Flere begivenheder i de følgende år viste, at en ophævelse af det eksisterende sognebånd var på-

krævet, og kirkekommissionen af 17. december 1853, der nok betragtede kirkeforfatningsspørgsmålet som sin vigtigste opgave, men som p.g.a. meningsforskelle blandt medlemmerne ikke fik udrettet noget afgørende m.h.t. dette punkt, nåede til enighed om et forslag vedrørende ordning af sogneforholdet som en indrømmelse til "den Enkeltes religiøse Frihed indenfor Folkekirkens Grænser".

På dette grundlag fremsatte regeringen i 1855 forslag til den senere vedtagne lov af 4. april 1855 om løsning af sognebåndet, hvorved der blev givet ethvert medlem af en sognemenighed ret til i det hele at slutte sig til en anden præst end sognets. Senere søgte man, især fra grundtvigiansk side, at sikre sognebåndsløserne adgang til at få kirkelige handlinger udført i deres sogns kirke ved den præst, til hvem de havde sluttet sig, forrette barnedåb, brudevielse og ligtale i deres sognekirke samt jordpåkastelse og gravtale på sognets kirkegård. Til forrettelse af altergang krævedes dog biskoppens tilladelse. Der var oprindeligt alene tale om et forhold mellem sognebåndsløseren og vedkommende præst, idet der først ved lov af 10. maj 1912 om menighedsråd blev åbnet adgang til, at sognebåndsløserne kunne lade sig opføre på valglisten i det sogn, hvortil de var knyttet gennem sognebåndsløsningen.

Som ovenfor anført fik forældre ved kgl. resolution af 25. juni 1842 adgang til at lade deres børn konfirmere i et andet sogn, ligesom sognebåndsløsningen af 1855 gav ethvert medlem af sognemenigheden ret til at slutte sig til en anden præst end sognets ved at løse sognebånd. I praksis anerkendtes desuden, at folkekirkens medlemmer kunne gå til alters i hvilken kirke, de ville, når vedkommende præst var villig til at modtage dem som nadvergæster, og ved lov nr. 100 af 19. april 1907 om forskellige forhold vedrørende begravelser, blev det tilladt at benytte en udensogns præst ved begravelser, når det skete uden tab af indtægter for sognets præst. For så vidt angik dåb og (tildels) vielse var man derimod fremdeles forpligtet til at benytte den eller de ved sognekirken ansatte præster, medmindre disse samtykkede i, at en anden præst anvendte sognekirken, eller man ved sognebåndsløsning havde knyttet sig til en anden præst. Da de folkekirkelige lønningslove af 4. oktober 1919 og 28. juni 1920 havde fastsat, at al ydelse af højtidsoffer samt offer og accidenser skulle bortfalde, fandt udvalget for kirkelige anliggender af 1920, at det ville være naturligt at udvide den for altergang, konfirmation og begravelse allerede bestående frihed til også at omfatte dåb og vielse. I overensstemmelse hermed vedtog udvalget et forslag til lov om adgang til at få kirkelige handlinger udført ved andre præster end sognets.

Ved behandlingen af udvalgets forslag fandt ministeriet det hensigtsmæssigt at lade det indgå i en lov tillige omfattende samtlige regler om brug af kirkerne og « sognebåndsløsning. Ministeriets forslag, der med enkelte ændringer blev gennemført so« lov nr. 284 af 30. juni 1922 om sognebåndsløsning og brugen af kirkerne, (forkortet brugslov af 1922), var inddelt i 4 afsnit, af hvilke det første i det væsentlige omhandlede sognebåndsløsning, det andet kirkernes benyttelse af folkekirkens præster og dens menigheder og det tredje frimenigheders adgang til brug af folkekirkens kirker, medens det fjerde afsnit indeholdt almindelige bestemmelser bl.a. om adgangen til kirken ved gudstjenester og kirkelige handlinger, kirkesproget, betaling for brug af kirken ved særskilte kirkelige handlinger a.m.

Reglerne om sognebåndsløsning stemte stort set overens med reglerne i sognebåndsløsningsloven fra 1855. Loven betegnede endvidere en endelig ophævelse af det i ældre danske ret hjemlede sognebånd, idet der ifølge J 2 (senere § 18, stk. 2) blev givet personer, der ikke var medlemmer af menigheden, adgang til at få kirkelige handlinger udført af menighedens præst, når denne var villig til at betjene dem, uden at der hertil udkrævedes samtykke fra vedkommende egen præst.

Ved lov nr. 104 af 15. marts 1947 blev lovens titel ændret til lov om kirkers brug, sognebåndsløsning a.m. samtidig med, at reglerne om sognebåndsløsning blev placeret som andet afsnit i loven, § S 8-11.

Ved lov nr. 225 af 31. maj 1968 om anmeldelse af fødsler og dødsfald ophævedes bestemmelsen i brugslovens § 10, stk. 1,2. pkt., om foretagelse af fødselsanmeldelse.

I 1973 nedsatte Kirkeministeriet en arbejdsgruppe, som fik til opgave at overveje, hvorvidt der måtte være anledning til at gennemføre en liberalisering af lovens bestemmelser om, til hvilke formål folkekirkens kirker kan benyttes. Endvidere skulle arbejdsgruppen bl.a. foretage en kritisk gennemgang af lovens regler om sognebåndsløsning og om frimenigheders adgang til brug af folkekirkens kirker. I Øvrigt var arbejdsgruppen frit stillet med hensyn til at tage andre af loven regulerede forhold op til overvejelse.

Arbejdsgruppen afsluttede i 1976 sit arbejde med afgivelse af "Redegørelse vedrørende revision af lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m." (Betænkning nr. 769/1976). Til betænkningen var knyttet et udkast til lov om kirkers brug og sognebåndsløsning m.m. samt et udkast til lov om ændring af den dagældende

menighedsrådslovs regler om sognebåndsløseres optagelse på de kirkelige valglistes.

Lov nr. 218 af 23. april 1986 om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m. (forkortet bestyrelses- og brugslov) bygger i vidt omfang på det førstnævnte lovudkast i arbejdsgruppens betænkning. I den ophævede brugslov af 1922 er dog § f 8-11 opretholdt (se lovekendtgørelse nr. 759 af 7. december 1987 om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m.)

2.2 Gældende regler.

2.2.1 Retten til kirkelig betjening.

2.2.1.1 Pastoratet (hovedregel)

Et medlem af folkekirken har ret til kirkelig betjening i det pastorat, hvor medlemmet har bopæl. Pastoratet er således videreført som grundlag for arbejdsfordelingen inden for folkekirken - ligesom sognet er det for menighedsdannelsen. Denne ordning er hjemlet i § 20, stk. 3, jf. stk. 1, i bestyrelses- og brugsloven. I stk. 3 hedder det således, at ethvert medlem af folkekirken har ret til kirkelig betjening af præsten eller præsterne for den menighed, hvortil medlemmet hører, og i stk. 1 anføres, at til en sognemenighed hører medlemmer af folkekirken, der har bopæl i sognet, eller som ifølge særlig bestemmelse er henvist til sognemenigheden.

Allerede af de citerede bestemmelser fremgår det, at der er undtagelser fra hovedreglen. I stk. 3 anføres således, at "sognebåndsløserne betjenes dog af den præst, til hvem der er løst sognebånd", og af stk. 1 fremgår, at andre end sognets beboere kan være henvist til sognemenigheden. Undtagelserne falder i følgende grupper.

2.2.1.2 Ret til kirkelig betjening uden for bopæls sognet.

Præsten har altid adgang til at betjene folkekirkemedlemmer, der ikke hører til hans sognemenighed, såfremt han er villig dertil. Der kræves ikke samtykke fra vedkommendes egen præst.

Tidligere var dette udtrykkeligt fastsat i § 18, stk. 2, i brugsloven af 1922. Bestemmelsen, hvis historiske forudsætninger er omtalt i afsn. 2.1., er ikke gentaget i bestyrelses- og brugsloven, da den efter nutidig opfattelse må anses for selvfølgelig.

Der er gjort en enkelt indskrænkning i denne frihed. Med hensyn til konfirmation gælder således, at såfremt et barn har forsømt konfirmationsforberedelsen uden gyldig grund, tilsidesat de af præsten givne anvisninger eller på anden måde vist dårlig opførsel, har præsten ret til at afvise det fra forberedelsen og (eller) konfirmationen, og barnet kan i så fald ikke antages til forberedelse eller konfirmation i samme forberedelsesperiode af en anden præst, medmindre tilladelse hertil meddeles af biskoppen. Afbrydes forberedelsen hos en præst af andre grunde efter overenskomst med forældre eller værge, kan den fortsættes hos en anden præst, som er villig og i stand til at modtage barnet, jf. § 4, stk. 3, i anordning nr. 279 af 9. juli 1968 om konfirmation.

Medlemmer af folkekirken, der ikke hører til sognemenigheden, men som har en særlig tilknytning til denne, kan opnå ret til kirkelig betjening i sognemenighedens kirke efter bestemmelser fastsat af kirkeministeren, jf. § 20, stk. 4, i bestyrelses- og brugsloven.

2.2.1.3 Sognebåndsløsning.

Sognebåndsløsningsloven af 4. april 1855, der blev ophævet ved brugsloven af 1922, ligger i det væsentlige til grund for de nugældende bestemmelser om sognebåndsløsning, jf. brugslov af 1922, f § 8-11, der er opretholdt i medfør af § 25, stk. 2, i bestyrelses- og brugsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 759 af 7. december 1987. (bilag 1)

Ethvert medlem af folkekirken har ret til ved sognebåndsløsning at knytte sig til en anden præst i folkekirken.

De præster, til hvem der kan løses sognebånd, er, foruden de i sognemenighederne ansatte faste præster, præster, der er ansat ved stiftelser, i hvis kirker der holdes offentlig gudstjeneste, samt valgmenighedspræster (brugslov af 1922, § 8, stk. 2). Der kan ikke løses sognebånd til en konstitueret præst, og denne kan heller ikke modtage sognebåndsløsere på den præsts vegne, i hvis stilling han er konstitueret.

Der er ingen pligt for præster til at modtage sognebåndsløsere (brugslov af 1922, § 8, stk. 4), og der må derfor i hvert enkelt tilfælde træffes aftale om sognebåndsløsningen mellem vedkommende medlem af folkekirken og den præst, til hvem han ønsker at slutte sig. Den præst, til hvem der løses sognebånd, påtager sig udførelsen af kirkelige handlinger og sjælesorg for sognebåndsløseren, og omvendt bliver den præst, fra hvem der løses sognebånd, fritaget for disse pligter, jf. bestemmelserne i brugslov af 1922, s s 8-9 samt § 20, stk. 3, i bestyrelses- og brugsloven, hvorefter sognebåndsløsere betjenes af den præst, til hvem der er løst sognebånd.

Selvom en person gennem sognebåndsløsning knyttes til en anden menighed og dennes præst, bevarer han dog samtidig en vis tilknytning til den menighed, hvorfra han har løst sognebånd. Han betaler fortsat kirkeskat i sit bopæls sogn og bevarer retten til at blive begravet på kirkegården på bopælsstedet og erhverver ikke ret til at blive begravet på kirkegården i det sogn, hvortil han ved sognebåndsløsningen er blevet knyttet. Såfremt han ikke har udnyttet adgangen til at udøve valgret og være valgbar i den menighedsråds kreds, hvortil han er knyttet gennem sognebåndsløsning, jf. afsn. 2.2.3., har han valgret og er valgbar i sin bopæls menighedsråds kreds.

Sognebåndsløsning kan bringes til ophør ved aftale mellem sognepræsten og sognebåndsløseren eller ved opsigelse fra en af parterne.

Såfremt den sognepræst, til hvem der er løst sognebånd, forflyttes, afskediges eller dør, bortfalder sognebåndsløsningen. En sognebåndsløser kan dog i disse tilfælde udsætte afgørelsen af, hvorvidt han vil vende tilbage til sin sognemenighed, indtil der er kaldet en ny præst for den menighed, til hvis præst han ved sognebåndsløsning havde sluttet sig. (brugslov af 1922, § 11, stk. 2.)

Enhver præst er pligtig at føre en protokol over sognebåndsløsere fra og til ham. Anmeldelse om sognebåndsløsning skal ske ved anmeldelse til provsten i det provsti, hvor sognebåndsløseren er bosat (brugslov af 1922, s 9).

2.2.2 Præstens forpligtelser.

Efter den nu ophævede bestemmelse i brugslov af 1922, § 18, stk. 1, var en præst i folkekirken ikke forpligtet til at udføre kirkelige handlinger for personer, der ikke er medlemmer af hans menighed. Dermed var præstens forpligtel-

ser negativt afgrænset svarende til retten til kirkelig betjening for folkekirkens medlemmer.

Denne parallellitet er ikke opretholdt ved bestyrelses- og brugsloven af 1986. Loven fastsætter kun folkekirkemedlemmers rettigheder, men omtaler ikke præsternes forpligtelser. Disse forpligtelser modsvarer naturligvis folkekirkemedlemmernes rettigheder, men er ikke begrænset heraf. Afgrænsningen af en præsts tjenesteplichter må - som andre tjenstemænds - ske på grundlag af tjenstemandslovgivningen og de herpå hvilende bestemmelser.

Efter tjenstemandsloven sættes grænserne for en præsts tjenesteplichter af ansættelsesområdet - i almindelighed pastoratet - og af arbejdets omfang (jf. tjenstemandslovens § 42, der er sålydende: "En tjenstemand i folkekirken har pligt til at underkaste sig sådanne forandringer i hans tjensteforretninger og ansættelsesområdets omfang og beskaffenhed, der ikke ændrer tjenstens karakter, og som ikke medfører, at stillingen ikke længere kan anses for passende for ham.") Der er altså i princippet intet i vejen for at udvide en præsts forpligtelser til inden for pastoratet at betjene andre end de folkekirkemedlemmer, der har bopæl i pastoratet, eller som efter andre regler har ret til betjening.

Med hjemmel i tjenstemandslovens f 45, stk. 2, er der indgået tjenstemandsaftaler, hvorved præster, der oppebærer rådighedstillæg, forpligter sig til at udføre tjeneste såvel i som uden for pastoratet. Da over 95% af præsterne oppebærer rådighedstillæg, er der tale om en afgørende modifikation i den begrænsning af en præsts tjenesteplichter, som følger af ansættelsesområdet.

2.2.3 Valgretsregler i forbindelse med sognebåndsløsning

Ifølge f 5 i lov nr. 616 af 21. december 1983 om valg til menighedsråd (forkortet valglov, jf. lovbekendtgørelse nr. 70 af 12. februar 1988) kan sognebåndsløsere vælge, om de vil udøve valgret i den menighedsråds-kreds, hvor de har bopæl, eller i den menighedsråds-kreds, som de er knyttet til gennem sognebåndsløsning. Sognebåndsløsere er herefter kun valgbar i den menighedsråds-kreds, hvor de har valgt at udøve valgret. Ifølge f 5, stk. 3, skal anmodning om optagelse på valglisten i en menighedsråds-kreds, hvor vælgeren ikke har bopæl, fremsættes skriftligt senest 8 uger før hvert valg over for formanden

for valgbestyrelsen i den pågældende menighedsrådskreds. Såfremt vælgeren ikke fremsætter anmodning, har vælgeren ifølge de almindelige regler valgret og er valgbar i den menighedsrådskreds, hvor den pågældende har bopæl.

En sognebåndsløser, der er medlem af menighedsrådet i det sogn, til hvis præst der er løst sognebånd, kan bevare sit medlemskab indtil valgperiodens udløb, selvom den præst, til hvem der er løst sognebånd, fratræder sin stilling eller opsiges sognebåndsløsningen, jf. f 20 i lov nr. 221 af 16. maj 1984 om menighedsråd (forkortet menighedsrådslov, jf. lovbekendtgørelse nr. 300 af 15. juni 1988).

Ophører medlemmet med at have tilknytning til rådet gennem sognebåndsløsning, jf. § 20, kan medlemmet udtræde af rådet uden at have rådets samtykke, jf. menighedsrådslov f 19, stk. 2.

Opsiger medlemmet selv sognebåndsløsningen må det antages, at medlemmet ikke kan forblive i rådet, med mindre rådet tillader dette, jf. analogi af menighedsrådslov § 19, stk. 1.

2.3. Undersøgelse af sognebåndsløsning.

Ifølge en udvalget forelagt undersøgelse af sognebåndsløsningens brug, der er foretaget i 1984 af Københavns Universitet, Institut for systematisk Teologi, var der på landsbasis ca. 14.000 sognebåndsløsere eller 0,3\ af de valgbare folkekirkemedlemmer (i alt ca. 3,6 mill.).

Der var ca. 17.000 valgte menighedsrådsmedlemmer (i modsætning til fødte menighedsrådsmedlemmer: præsterne) og heraf var 770 sognebåndsløsere, svarende til ca. 4,5%.

Set i forhold til antallet af de 14.000 sognebåndsløsere på landsbasis udgjorde de 770 valgte menighedsrådsmedlemmer 5,5\ . Antallet af valgte menighedsrådsmedlemmer, som ikke var sognebåndsløsere, udgjorde derimod kun ca. 0,4 \ af samtlige medlemmer af folkekirken.

Det fremgår endvidere af den kirkesociologiske undersøgelse, at det i større byområder, især i det indre København, ofte forekom, at sognebåndsløsning medførte medlemskab af menighedsråd idet 34% af menighedsrådsmedlemmerne i København og på Frederiksberg var sognebåndsløsere. De fleste sognebåndsløserere havde

tidligere boet i det sogn, hvortil der var løst sognebånd, og mange havde løst sognebånd for at opnå kirkelig betjening i den nærmest boplsen beliggende kirke.

Blandt de sognebåndsløsere, som oplyste at have andre former for tilknytning til det pågældende sogn, var omkring 10% af de indvalgte sognebåndsløsere ansat ved kirken i sognet. En større del af sognebåndsløserne oplyste at være konfirmeret i sognet eller at have en personlig tilknytning til en af de kirkelige retninger.

Det anføres i undersøgelsens konklusion, at sognebåndsløserordningen er af væsentlig betydning for folkekirken i det moderne samfund, og at uheldige konsekvenser i form af valgpolitisk misbrug ikke burde tillægges større vægt i forhold til den seriøse brug af ordningen, der måtte opfattes som udtryk for, at det er en nødvendig konsekvens af befolkningsmobiliteten, at det folkekirkelige engagement ikke lader sig binde til bopælssognet.

Det samlede resultat af den kirkesociologiske undersøgelse er offentliggjort i "Kirke og Folk i Danmark", red. af Hans Ravn Iversen og Anders Pontoppidan Thyssen, Forlaget Anis, 1986.

KAPITEL 3

Udvalgets overvejelser.

3.1 Retten til kirkelig betjening i almindelighed,

Den i kap. 2 givne fremstilling, af de gældende regler om den kirkelige betjening af folkekirkemedlemmer har været udgangspunkt for udvalgets drøftelser.

Kommissoriet giver udvalget en begrænset opgave, nemlig at overveje regler om sognebåndsløsning og om adgang til kirkelig betjening, hvilende på et tilhørsforhold til en kirke. Derimod giver kommissoriet ikke grundlag for en overvejelse af de grundlæggende regler for folkekirkemedlemmers rettigheder, hvorefter disse afgøres af bopælen og knyttes til pastoratet.

Udfaldet af overvejelserne af reglerne om sognebåndsløsning vil dog være påvirket af opfattelsen af sognets karakter af folkelig enhed, og det må konstateres, at der herom haves forskellig opfattelse - såvel i som uden for udvalget.

Der er i det sidste århundrede sket væsentlige ændringer i de historisk betingede forudsætninger for sogneinddelingen. Opsplitning af det fælles bopæls- og arbejdssted, den stigende mobilitet, etablering af dobbelt bopæl (fritidshus) de ændrede kommunikationsformer, som giver nye rammer for opinions- og kulturdannelsen og meget andet, har navnlig siden 1945 i stigende grad rejst spørgsmål om den lille kirkelige enheds egnethed. I de senere år har man imidlertid kunnet konstatere en modgående retning i udviklingen.

Det nære samfund er blevet genoplivet med menighedshuse, lokalforeninger samt nærdemokratiske initiativer, såsom grønne bevægelser m.m. Endvidere har de økonomiske forhold betydet en styrkelse for "bopladsen" eller den "nære enhed". Undersøgelser og forsøg i nye boligkvarterer viser, at næppe noget bedre end "bopladseffekten" medvirker til fællesskabsfølelse og socialisering.

I større byer, hvor sognegrænserne kan føles mere vilkårlige, savnes en egnet kirkelig enhed, selvom bopæleffekten også her gør sig gældende.

Den manglende fiksering af sognet i befolkningens bevidsthed har været uheldig for folkekirken, der næppe - og her tænkes særligt på København - har opnået tilsvarende folkelig basis som uden for byen. Den opfattelse gør sig gældende i

København, at den lave deltagelse i menighedsrådsvalg dels styrker tendensen til sognebåndsløsere i menighedsrådene, dels i nogen grad er betinget af de stedvis mange og dominerende sognebåndsløsere i rådene.

Urbaniseringen er et fænomen i landsognet. "Urbaniseringen af landdistrikterne" beskrives sædvanligvis som en af bl.a. kommunalreformen flydende ændring af institutioner, skoler og erhvervsstruktur. Også i landsognet er almindeligvis begge ægtefæller beskæftiget uden for hjemmet. Også på landet er skolerne store "byskoler" med "anonyme" bylærere. Til- og fraflytning er langt hyppigere end tidligere. Mange byboere bor i landsogne som fremmede eller som integrerede. Der er imidlertid trods dette sket en udvikling i synet på "den lille enhed". Fra at udgøre et element i den "tilslørende ideologis forsøg på at modvirke bevidstgørelsen af masserne", er den blevet vurderet som "overlevelsesramme" og "mødested".

Disse til dels modsatrettede udviklingstendenser er baggrund for udvalgets overvejelser.

3.2 Ret til kirkelig betjening uden for bopælssognet. (Bestyrelses- og brugslovens § 20. stk. 4).

I betydeligt omfang udføres kirkelige handlinger for folkekirkens medlemmer uden for deres bopælssogn. Dette er hidtil sket ved imødekommenhed fra folkekirkens præsters side.

Mange forskelligartede omstændigheder kan begrunde ønsket om kirkelig betjening i en anden kirke end sognets kirke. Her skal til illustration blot anføres to eksempler:

Eks. 1. Et forældrepar ønskede at holde brylluppet for deres datter, der var flyttet fra sognet. Vielsen skulle derfor foregå i forældrenes sognekirke, hvad de tidligere bestemmelser ikke hjemlede ret til.

Eks. 2. En ældre pensionist var af kommunen blevet henvist til et plejehjem uden for det sogn, hvori hun havde boet i en lang årrække. Efter hendes død ønskede de efterladte begravelseshøjtideligheden foretaget i sognekirken i hendes hidtidige bopælssogn, hvilket de efter de tidligere bestemmelser ikke havde noget krav på.

Når disse eksempler nævnes, er grunden den særlige, at nægtelsen af kirkelig betjening i disse tilfælde har været medvirkende årsag til, at bestemmelserne i bestyrelses- og brugsloven suppleredes med følgende bestemmelse i § 20, stk. 4:

"Medlemmer af folkekirken, der ikke hører til sognemenigheden, men som har en særlig tilknytning til denne, har ret til kirkelig betjening i sognemenighedens kirke. Kirkeministeren kan fastsætte nærmere regler herom."

Efter kommissoriet skal udvalget fremkomme med forslag til effektivering af denne bemyndigelsesbestemmelse.

Der er fra alle sider i udvalget enighed om, at reglerne bør imødekomme ethvert rimeligt hensyn til folkekirkens medlemmer. Folkekirkens præster har som berørt frivilligt påtaget sig at udføre kirkelige handlinger for ikke sognebørn, i en sådan udstrækning, at der kan være en risiko for, at udtrykkelige regler vil virke indskrænkende og således imod deres hensigt. Naturligvis vil reglerne ikke afskære præsterne fra at imødekomme Ønsker fra folkekirkemedlemmer i et videre omfang, end reglerne bestemmer, men man må være forberedt på, at bestemte regler vil have en tendens til at virke begrænsende.

Særlig tilknytning til en anden sognemenighed end bopælssognets med deraf følgende ønske om at benytte vedkommende sognekirke til kirkelige handlinger vil navnlig forekomme for personer, der tidligere har haft bopæl i sognet, eller som har nære pårørende bosat i sognet.

Derimod har man ikke anset det for sædvanligt, at et tilhørsforhold til kirken opstår i tilfælde, hvor man har sit arbejdssted i sognet. Udvalget mener heller ikke, at det i almindelighed vil være en tilstrækkelig betingelse, at man har drevet foreningsarbejde - herunder evt. kirkeligt arbejde - i sognet. Tilknytning til en institution kan derimod give en sognetilknytning, som bør berettige til kirkelig betjening i sognet. Der tænkes herved på sociale institutioner, som fx børne- og fritidshjem, samt sundheds- og uddannelsesmæssige institutioner.

Et særligt problem opstår ved sogne-(pastorats)deling. Det har i hvert fald tidligere været således, at en del af beboerne i det nye sogn (pastorat) har Ønsket fortsat at bruge den "gamle" kirke til kirkelige handlinger. Den mulighed bør stå åben for dem, såfremt de opfylder et af de kriterier for tilknytning, der i Øvrigt fastsættes, men den blotte omstændighed, at de tidligere har hørt til det "gamle" sogn, anser udvalget ikke for tilstrækkelig.

Det er på forhånd vanskeligt generelt at afgrænse alle berettigede tilfælde, hvorimod skønnet i det enkelte tilfælde sjældent vil volde vanskeligheder. Generelle regler bør derfor suppleres med en opsamlingsbestemmelse, der muliggør et konkret skøn. Volder dette skøn tvivl, bør sagen afgøres af biskoppen.

I et tilfælde, hvor en afdød skal nedsættes i et familiegravsted, bør der gives ret til at få begravelseshandlingen gennemført i den kirke, hvortil kirkegården hører, uanset om afdøde havde bopæl i sognet.

Lovbestemmelsen tager alene sigte på, at sikre folkekirkemedlemmet en ret til kirkelig betjening, men tager ikke stilling til, hvilken præst der skal medvirke. Ønsker medlemmet, at (en af) kirkens præst(er) skal udføre den kirkelige handling, og er præsten villig dertil, opstår ikke noget problem. Det er tilsvarende problemløst, hvis medlemmet ønsker bopælssognets præsts medvirken, og denne er villig hertil. Problemer opstår først i tilfælde, hvor begge præster hævder, at det er den anden præst, der bør medvirke. Med henblik på denne situation bør det foreskrives, at pligten til at medvirke påhviler bopælssognets præst. Opfyldelsen af denne pligt kan dog på grund af afstandsforhold være så u hensigtsmæssig, at kirkens præst i sådanne situationer må indtræde i pligten.

Udvalget peger primært på bopælssognets præst, fordi denne jo er medlemmets præst, og at det derfor er overensstemmende med den folkekirkelige arbejdsfordeling, at netop han/hun forpligtes. Der kan i den forbindelse opstå en tjenestemandretlig komplikation i og med, at forpligtelser pålægges uden for præstens ansættelsesområde. Udvalget henstiller, at denne problematik afklares gennem forhandlinger mellem Kirkeministeriet og tjenestemandorganisationen.

Tilfælde, hvor en kirkelig handling ønskes udført -ikke på grund af særlig tilknytning til kirken (sognets) - men til kirkens præst, falder uden for lovbestemmelsen. Medlemmet må i sådanne tilfælde være henvist til at træffe aftale med vedkommende præst, evt. at løse sognebånd til ham (hende).

Udvalgets forslag til regler efter § 20, stk. 4, vedlægges som bilag nr. 4.

3.3. Sognebåndsløsning.

Medens adgang for udensogsboende til at blive kirkeligt betjent efter bestemmelserne i henhold til § 20, stk. 4, i bestyrelses- og brugsloven alene omfatter kirkelige handlinger, synes der ved siden heraf at være et behov for

adgang til at knytte sig til en præst i et andet pastorat end bopælspastoratet eller til en anden menighed. Regler herom vil supplere bestemmelserne efter § 20, stk. 4.

Udvalget har i forbindelse med sine drøftelser herom anvendt følgende terminologi:

3.3.1 Terminologi,

"Sognebåndsløsning" angiver den traditionelle situation, hvor man løser sig fra sin bopælspræst og knytter sig til en anden præst.

"Ændret sognetilhør" angiver det forhold, at man har sluttet sig til en anden sognemenighed end sin bopælssognemenighed.

3.3.2 Sognebåndsløsning.

Sognebåndsløsning er den i øjeblikket eneste lovhjemlede almindelige form for en flytning af det kirkelige tilhør.

Om motiverne til, at sognebånd løses, henvises til fremstillingen i afsn. 2.3.

Uagtet den klassiske begrundelse for at løse sognebånd, nemlig ønsket om en anden forkyndelse, måske er gledet i baggrunden, er det dog ikke i sig selv tilstrækkelig årsag til at ophæve instituttet, der trods alt har betydning for en del medlemmer af folkekirken. Det kunne derimod overvejes gennem en regulering af retsvirkningerne af sognebåndsløsning at tilstræbe, at sognebåndsløsning bruges efter reglernes forudsætninger og ikke for at få en af sognebåndsløsningen afledet sekundær rettighed, f.eks. erhvervelse af valgret uden for bopælssognet.

Man kunne samtidig søge at imødegå den kritik, som har været rejst imod de gældende regler om sognebåndsløsning. Det har således været fremhævet, at det må opfattes som udtryk for vilkårlighed, når det er overladt til den enkelte præst at træffe beslutning om opsigelse eller afvisning af en sognebåndsløser. Den hidtidige ordning har ikke i tilstrækkelig grad tilgodeset de hensyn, der motiverer et ønske om sognebåndsløsning, ligesom ordningen ikke har hjemlet mulighed for efterfølgende prøvelse af en overordnet myndighed.

3.3.2.1 Kirkelig betjening.

Der bør stadig være mulighed for gennem sognebåndsløsning at opnå ret til kirkelig betjening af den præst, man slutter sig til. Dette er jo netop sognebåndsløsningens ægte formål.

3.3.2.2 Valgret/valgbarhed.

Den ret, der er forbundet med sognebåndsløsning, til at vælge at udøve valgret (og valgbarhed) til menighedsrådet enten i bopælssognet eller i det sogn, hvortil sognebånd er løst, har medført tilfælde af misbrug i forbindelse med menighedsrådsvalg.

I et tilfælde, som har været nævnt for udvalget, havde en sognepræst modtaget meddelelse om, at et ægtepar, som han havde viet umiddelbart forinden, og hvis barn han samtidig havde døbt, ønskede at løse sognebånd til en anden præst. Da præsten, som undrede sig over, at barnet ikke i lighed med forældrene ønskede sognebåndsløsning, henvendte sig til forældrene erklærede disse, at en bekendt havde opfordret dem til at løse sognebånd for at de derved kunne stemme på ham ved det kommende menighedsrådsvalg. Ved samme lejlighed blev det konstateret, at de intet kendskab havde til den præst, som de ønskede at løse sognebånd til, da de aldrig havde mødt ham.

På baggrund af en sådan sag - og andre lignende tilfælde af misbrug foreligger - kunne det spørgsmål rejses, om den omstændighed, at der består et kirkeligt personligt forhold mellem en præst og et folkekirkemedlem, som giver sig udslag i sognebåndsløsning, bør have virkninger for den lokale kirkelige administration gennem menighedsrådets sammensætning.

Som forholdene er i dag, er muligheden endvidere til stede for, at en sognepræst modtager sognebåndsløserne med henblik på at påvirke sammensætningen af menighedsrådet eller omvendt opsiger sognebåndsløserne, der i menighedsrådsansligger ikke har samme opfattelse som præsten selv.

Det kan imod fri adgang til at bestemme, hvor valgretten ønskes udøvet også indvendes, at borgerne ikke frit kan kræve at blive overført til en anden kommune eller et andet amt. Kår en sognebåndsløser i henhold til de gældende regler kan opnå valgret og valgbarhed til menighedsrådet i det sogn, hvortil de

har knyttet sig ved sognebåndsløsning, har sognebåndsløseren som medlem af menighedsrådet mulighed for at få indflydelse på beslutninger med betydelige økonomiske konsekvenser for andre end den pågældende selv.

Set ud fra denne synsvinkel kan man rejse det spørgsmål, om den parlamentariske konsekvens af sognebåndsløsning, ikke i visse situationer kan skabe urimelige hindringer for, at sognets egne beboere kan få adgang til at administrere sognets anliggender.

udvalget har derfor overvejet mulighederne for at ophæve adgangen til at flytte stemmeretten og valgbarheden i forbindelse med sognebåndsløsning. Overvejelserne har været forbundet med de i det følgende omtalte overvejelser om ændret sognetilhør.

3.4 Sognetilhør.

3.4.1 Betænkning af 1976 og udkast til lovforslag af 1985.

I betænkning nr. 769 af 28. januar 1976 om revision af lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m., jf. afsnit 2.1. i slutningen, konkluderede arbejdsgruppen, at adgang til sognebåndsløsning, navnlig i byerne, ofte imødekommer et reelt begrundet ønske om etablering af et tilhørsforhold til et bestemt sogn, dets kirke og skiftende præster. Arbejdsgruppen mente, at erfaringerne viste, at sognebåndsløserne kunne tilføre det sogn, hvortil de løste sognebånd, betydelige åndelige kræfter. Arbejdsgruppen fandt det derfor rimeligt, at sognebåndsløserne skulle kunne indvælges i menighedsrådet og dermed tage del i den demokratiske ledelse af sognet.

I overensstemmelse hermed foreslog arbejdsgruppen, at sognebåndsløsningsinstituttet bevares, men i den form, at sognebånd i alle tilfælde løses til en menighed og ikke til en præst, således at sognebåndsløserens tilhørsforhold til menigheden var uafhængigt af skifte i præstestillingen.

Retten til ved sognebåndsløsning at slutte sig til en anden menighed i folkekirken burde under en ordning som den foreslåede være ubetinget og samtidig indebære, at sognebåndsløserens tilhørsforhold til hjem sognets menighed ophørte.

Ulemperne ved at indrømme sognebåndsløsere valgret og valgbarhed kunne efter arbejdsgruppens overvejelser i nogen grad afbødes ved, at der indførtes regler om karenstid, således at overrumplingsaktioner ikke eller dog kun vanskeligt kunne finde sted.

Arbejdsgruppens udgangspunkt er bekræftet af den sociologiske undersøgelse, som er omtalt i afsnit 2.3.

I et af Kirkeministeriet i februar 1985 udarbejdet udkast til forslag til lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m. fik bestemmelserne om sognebåndsløsning derfor følgende ordlyd:

"§ 29. Ethvert medlem af folkekirken har ret til ved sognebåndsløsning at udtræde af den sognemenighed, hvortil medlemmet hører, og i stedet slutte sig til en anden sognemenighed i folkekirken.

Stk. 2. En sognebåndsløser har i den menighed, hvortil der er løst sognebånd, samme ret til kirkelig betjening af menighedens præst (præster) og brug af kirken som menighedens øvrige medlemmer, jf. dog stk. 4,2. punktum.

Stk. 3. Sognebåndsløsere har valgret og er valgbare til menighedsrådet for den menighedsrådsreds, til hvilken de ved sognebåndsløsning er knyttet, i henhold til bestemmelserne herom i lov om valg til menighedsråd.

Stk. 4. Sognebåndsløsning sker ved anmeldelse til menighedsrådet for den sognemenighed, hvortil anmelderen ønsker at slutte sig. Sognebåndsløsning har virkning, når der er forløbet 2 år, efter at anmeldelse er foretaget.

Stk. 5. Nærmere regler om anmeldelse og ophør af sognebåndsløsning fastsættes af kirkeministeren."

Karenstiden på 2 år skulle ifølge lovforslagets bemærkninger sikre imod misbrug i forbindelse med et menighedsrådsvalg.

3.4.2 Kritikken heraf.

I de svar, som biskopperne afgav i foråret 1985 over udkastet til lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker, var holdningen gennemgående afvisende over for forslaget om sognebåndsløsning til et menighedsråd.

Den overvejende del af biskopperne fremhævede, at forslaget tilsigtede et brud ned det princip, folkekirken bygger på, at man hører til i det sogn, hvor man bor.

Man nærede bekymring for, at forslaget ville medføre en ændring af retstilstanden, der kunne bevirke, at sognemenigheden fik karakter af en valgmenighed med deraf følgende mulighed for parlamentarisk misbrug, overbebyrdelse af enkelte præster og samarbejdsproblemer mellem nabopræster. Det blev endvidere fremhævet, at forslaget ville nedbryde sognestrukturen og spolere intentionerne bag oprettelse af nye sogne og opførelse af kirker.

Biskoppernes svar gav i overvejende grad udtryk for, at man ønskede det klassiske sognebåndsløsningsinstitut bibeholdt, idet man fandt det administrativt hensigtsmæssigt at fastholde sognegrænsen som væsentlig for afgrænsning af menighederne og af omfanget af præstens arbejdsforpligtelser.

Enkelte biskopper gav udtryk for en positiv holdning over for forslaget, som de fandt ville medføre en rimelig liberalisering og tilpasning til virkelighedens krav. Behovet for at tilføre en sognemenighed friske åndelige kræfter og skabe ny og stærk sognebevidsthed ville ifølge disse biskopper blive tilgodeset ved forslaget, ligesom ønsket om ikke at blokere for nødvendige ændringer syntes at tale for forslagets gennemførelse.

Det blev endvidere anført, at man ikke opfattede forslaget som en trussel mod sognestrukturen, som på trods af den samfundsmæssige udvikling har vist sig at være stærkt forankret i folks bevidsthed. Sognebevidstheden har ikke blot været uudryddelig i de traditionelle samfundsrammer, hvor "bopladseffekten" har været afgørende for oplevelsen af et tilhørsforhold, men ved opførelse af nye kirker og deraf følgende sogneudskillelse er der skabt grobund for en ny og livskraftig sognebevidsthed.

Det blev samtidig understreget, at det ville være muligt at bevare sognebåndsløsningen i den klassiske form, begrundet i friheden til at søge den forkyndelse, man ønsker, men uden parlamentariske rettigheder, samtidig med at der blev adgang til under særlige betingelser at opnå tilhørsforhold til en sognemenighed, med overførsel af de parlamentariske rettigheder fra bopælssognet til det sogn, man knytter sig til. Der burde rådes bod på, at de hidtidige bestemmelser om sognebåndsløsning ikke gav det enkelte folkekirkemedlem frihed til at vælge tilhørsforhold i en særlig situation.

3.4.3 Udvalgets foreløbige overvejelser.

Den fremsatte kritik imod tankerne om ændret sognetilhør synes at overdrive faren for, at sognet som kirkelig grundenhed skal opløses. Hvis ændret sognetilhør virkelig indebar en så stor risiko for sognet som kirkelig grundenhed, måtte sognet i dag føles som en spændetrøje, og det ville være rimeligt at overveje, om tiden var løbet fra sognestrukturen og denne derfor burde ophæves. På den anden side må udvalget medgive kritikerne, at et ganske frit valg med hensyn til sognetilhør ikke synes rimeligt motiveret. Der måtte i hvert fald forudsættes en eller anden form for tilknytning til det sogn, som folkekirke-medlemmet ønsker at ændre sit sognetilhørsforhold til.

Under drøftelserne i udvalget blev der konstateret faste grupperinger omkring følgende 2 synspunkter:

I overensstemmelse med principperne i forslagene fra 1976 og 1985 har der i udvalget været givet udtryk for, at en adgang for medlemmer af folkekirken til at slutte sig til menigheden i et andet sogn end bopælssognet - i hvert fald såfremt medlemmet havde tilknytning til vedkommende sogn, - synes i overensstemmelse med den stedfundne udvikling og egentlig kun en kodificering af denne. Den pågældende skulle i så fald erhverve valgret i det sogn, hvortil tilknytning var sket, og tabe sin valgret i bopælssognet.

Det har været indgående diskuteret, hvilke krav man burde stille til tilknytningen og dokumentationen heraf. Det må lægges til grund, at de fleste anmodninger om sognebåndsløsning er begrundet i nutidens stærkt øgede mobilitet, jf. den i afsnit 2.3. refererede undersøgelse. Et kriterium for tilknytning, der tager udgangspunkt i tidligere bopæl, ville derfor omfatte de fleste sognebåndsløsere og tillige være administrativt håndterligt. Om kriteriet er tilstrækkeligt er mere tvivlsomt. Det er imidlertid uhyre vanskeligt at afgrænse andre kriterier generelt og formelt. Enten måtte man gennemføre en omhyggelig undersøgelse af alle de motiver, der faktisk har foranlediget sognebåndsløsning, og herudfra opstille en eksemplifikation, eller man måtte overlade afgørelsen til et skøn hos menighedsrådet under ansvar over for biskoppen.

Fra anden side i udvalget er det udtalt, at en nyskabelse som skitseret er af langtrækkende principiel konsekvens for folkekirken og dens struktur. Han finder ikke, at samfundsudviklingen kan fortolkes så entydigt, at en sådan nyskabelse er nødvendiggjort.

I øvrigt kan den kritik, der har været rejst imod den parlamentariske konsekvens af sognebåndsløsning til præster, med samme ret anføres over for ændret sognetilhørsforhold bortset fra, at det ovennævnte bopælskriterium indebærer en indskrænkning i forhold til den nugældende ordning.

Det er således blevet fremhævet, at når det i nogle tilfælde har vist sig, at sognepræsten driver kirkepolitik gennem sognebåndsløsning, vil det være lige så uheldigt, hvis et menighedsråd driver kirkepolitik gennem ændret sognetilhørsforhold. Det er endvidere betænkeligt, at det ændrede sognetilhørsforhold er tidsubegrænset, at afgørelsen, når der ikke findes ubetinget ret til ændret sognetilhør, kan træffes med et spinkelt flertal i menighedsrådet, og at interessen for de kirkelige forhold svækkes hos sognet egne beboere.

KAPITEL 4

Udvalgets forslag.

4.1 Sammenfatning.

udvalgets overvejelser, jf. kap.3, har ikke ført til en tilstrækkelig grad af enighed om nødvendigheden af indførelsen af et nyt retligt begreb, "ændret sognetilhør", og om afgrænsningen af dette begreb. Man ser heri en almindelig uafklarethed om, hvorledes udviklingstendenserne i samfundet kan og bør tydes. Udvalget må derfor foreslå, at udviklingen følges nøje - herunder ikke mindst den tydelige tendens til, at bopælsstedet på ny erhverver en betydning, som mange vel for en snes år siden havde afskrevet.

Udvalget finder derfor, at der ikke på nuværende tidspunkt bør tages endelig stilling til virkeliggørelse af tankerne om ændret sognetilhør.

I konsekvens heraf har udvalget koncentreret sig om en modernisering af de nu gældende regler om sognebåndsløsning og om en justering af disse, som imødekommer den kritik, der med føje er fremkommet imod dem.

Kritikken, jf. afsnit 3.3.2.2., kan repeteres kortfattet i følgende punkter:

a. Den præst, hvortil sognebånd ønskes løst, har en fri ret til at nægte at modtage ansøgeren, og er ikke forpligtet til at tage hensynet til denne i betragtning.

b. Præsten har en tilsvarende fri ret til at opsigte sognebåndsløsningen uden at behøve i overvejelserne at inddrage hensynet til sognebåndsløseren.

c. Sognebåndsløsningsinstituttet kan bruges med henblik på at påvirke menighedsrådsvalget.

Udvalget er enigt om, at i betragtning af de rige muligheder, der er til stede for en uheldig administration af ordningen, har denne kun i forbløffende få tilfælde givet grund til berettiget kritik. Sådanne tilfælde er imidlertid belastende, når også præstens følsomme rollesituation tages i betragtning. Ved en ændring af reglerne tilsigtes derfor også et værn for præsten imod uberettiget kritik.

Udvalgets forslag, der er udformet som et lovforslag, jf. bilag 5, foreslår kritikken imødekommet således:

ad a: I tilfælde, hvor sognebånd er søgt løst til en præst, men afslået af denne, står man i en situation med modstridende hensyn. Gældende ret tillægger i alle tilfælde hensynet til præsten forrangen. Dette vil ikke i alle tilfælde være rimeligt. Tværtimod synes en afvejning af de hensyn, som gør sig gældende for og imod en imødekommelse af et ønske om sognebåndsløsning, at være ønskelig, således at resultatet af denne afvejning blev afgørende for, om præsten i det konkrete tilfælde er berettiget til at afslå ansøgningen.

En sådan afvejning måtte i første instans foretages af den præst, til hvem sognebånd ønskes løst. Det følger heraf, at en præst, inden han eller hun giver afslag på en anmodning om sognebåndsløsning, må anmode ansøgeren om oplysning om de grunde, der har ført til ansøgningen. Først på dette grundlag kan præsten træffe sin endelige afgørelse.

Bliver udfaldet et afslag, må dette afslag kunne indbringes for biskoppen til prøvelse.

Udvalget erkender, at der vil kunne forekomme situationer, hvor vurderingen af de modstridende hensyn i forhold til hinanden vil være vanskelig. Det foreslåede afvejningskriterium er dog ikke ukendt i lovgivningen iøvrigt og skønnes at være tilpasset den foreliggende situation.

ad b. Der må i almindelighed kunne kræves tungtvejende grunde for en opsigelse af en sognebåndsløsning fra præstens side. Det vil i forstærket grad være tilfældet, såfremt sognebåndsløseren efter det foran under a. anførte opnår et egentligt retskrav på sognebåndsløserforholdets etablering. Helt at udelukke opsigelse fra præstens side finder udvalget dog ikke rimeligt. Der vil kunne forekomme tilfælde, hvor en sognebåndsløser i ord eller handling lægger en sådan indstilling over for præsten for dagen, at det ikke er rimeligt at fastholde præsten i det tillidsforhold, som en sognebåndsløsning må opfattes som udtryk for.

ad c. Mulighederne for, at en præst bevidst gennem modtagelse af sognebåndsløsere søger at påvirke udfaldet af valg til menighedsrådet, kunne begrænses gennem indførelse af en karenstid på 1 eller 2 år, som skulle være forløbet efter sognebåndsløsningens foretagelse, forinden valgret opnås i henhold til sognebåndsløsningen.

udvalget foreslår dog ikke indført en sådan karenstid. Dels vil en karenstid kun begrænse mulighederne for misbrug i tid, dels vil karenstiden også ramme tilfælde, hvor der ikke er rimelig grund til det. Hertil kommer, at antallet af tilfælde, hvor misbrug skønnes at have fundet sted, er få.

Udvalget skal henstille, at de kirkelige tilsynsmyndigheder i stedet er opmærksomme på og griber ind i tilfælde af misbrug. Reglerne om sognebåndsløsning er motiveret i hensyn til folkekirkemedlemmer, der enten føler sig tiltrukket af en anden forkyndelse end den, de kan høre i deres eget sogn, eller som har en personlig tilknytning til en anden menighed. Det er disse hensyn, som reglerne tilgodeser, og søges de anvendt af en præst i egen interesse for at styrke hans position i menighedsrådet, er der tale om en brug af reglerne i strid med deres formål. En sådan magtfordrejning kan vel ikke medføre ophævelse af sognebåndsløsninger, da der er tale om en begunstigende forvaltningsakt, medmindre sognebåndsløseren var bekendt med, hvad sognebåndsløsningen skulle tjene til. Men præstens adfærd vil i alle tilfælde kunne tilregnes ham som en alvorlig disciplinærforseelse.

Udvalget skønner, at der i dette forhold foreligger en forebyggende effekt, som udgør et efter omstændighederne tilstrækkeligt værn imod et misbrug af sognebåndsløserreglerne med stemmeafgivning for øje.

Om enkeltheder i udvalgets forslag henvises til lovforslaget og bemærkningerne hertil, jf. bilag nr. 5.

4.2 Bestemmelser om fremgangsmåden ved stiftelse og ophør af sognebåndsløsning.

Udvalget har udarbejdet et udkast til bekendtgørelse om stiftelse og ophør af sognebåndsløsning med henblik på effektivering af den i lovforslagets § 20 c indeholdte bemyndigelse til kirkeministeren om fastsættelse af nærmere regler herom. Udkastet indeholder ingen afgørende ændringer i forhold til den nugældende retstilstand, men man har fundet det hensigtsmæssigt, at det tydeliggøres i bekendtgørelsen, at afgørende for, om sognebåndsløsning har fundet sted og tidspunktet herfor, er anmeldelse til provsten i det provsti, hvor sognebåndsløseren er bosat. Sognebåndsløsningen ophører ligeledes ved anmeldelse herom, medmindre ophør sker på grund af den pågældende præsts forflyttelse, død eller afsked. Der skal i så fald gives sognebåndsløseren meddelelse herom, jf. lovforslagets § 20 b, stk. 3.

I tilfælde af, at sognebåndsløseren flytter til en anden menighedsråds-kreds, bevares sognebåndet, men anmeldelse skal ske til provsten i det provsti, hvortil sognebåndsløseren er flyttet.

Sognepræsten skal endvidere føre en protokol over de personer, som har stiftet eller ophævet et sognebåndsløsningsforhold til præsten.

4.3 Indstilling om ændring af t 5 i lov om valg til menighedsråd.

Udvalget foreslår at den valgfrihed, som sognebåndsløserne ifølge bestemmelsen i § 5 i lov om valg til menighedsråd (lovbekendtgørelse nr. 70 af 12. februar 1988) har mellem at udøve valgret i den menighedsråds-kreds, hvor de har bopæl, eller i den menighedsråds-kreds, som de er knyttet til gennem sognebåndsløsning, begrænses, således at en sognebåndsløser må træffe et bindende valg én gang for alle med hensyn til, om den pågældende vil udøve valgret i bopælssognet eller i den menighedsråds-kreds, hvor den præst, hvortil der er løst sognebånd, er ansat. Den pågældende er herefter alene valgbar til menighedsrådet for denne menigheds-kreds. Er præsten ansat i flere menighedsråds-kredse, skal sognebåndsløseren ved sognebåndsløsningens etablering meddele, i hvilke af disse menighedsråds-kredse valgret ønskes udøvet.

Ned hensyn til den nugældende formulering af bestemmelsen i § 5 i lov om valg til menighedsråd henvises til bilag nr. 2. Samtidig foreslås den hidtidige 8-ugers frist for fremsættelse af anmodning om optagelse på valglisten ophævet.

Bekendtgørelse af lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m.

Herved bekendtgøres lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m., jf. lovbekendtgørelse nr. 151 af 30. maj 1961, som ændret ved lov nr. 225 af 31. maj 1968 og lov nr. 218 af 23. april 1986.

I¹⁾

Kirkernes benyttelse af folkekirkens præster og dens menigheder (Ophævet).

II

Sognebåndsløsning

§ 8. Ethvert medlem af folkekirken har ret til ved sognebåndsløsning efter de nedenfor foreskrevne regler at slutte sig til en anden præst end sognets eller den menigheds præst, til hvilken han ifølge lovgivningen er henvist.

Stk. 2. De præster, til hvem der kan løses sognebånd, er, foruden de i sognemenighederne ansatte faste præster, de præster, der er ansat ved stiftelser, i hvis kjrker der holdes offentlig gudstjeneste, samt valgmenighedspræster og andenpræster.

Stk. 3. En sognebåndsløsning kan omfatte mand og hustru samt hjemmeværende børn under 18 år eller andre personer af samme alder henhørende til samme husstand. For personer over 15 år kræves dog pågældendes samtykke.

Stk. 4. Ingen præst er pligtig til at modtage sognebåndsløserne, men modtager han dem, er han både med hensyn til kirkelige handlingers udførelse og med hensyn til sjælesorg stillet ganske på samme måde over for sognebåndsløseren som over for sin egen menigheds medlemmer.

§ 9. Sognebåndsløsning sker ved anmeldelse til provsten i det provsti, hvor sognebåndsløseren er bosat. Anmeldelsen skal indeholde en angivelse af de personer, hvem sognebåndsløsningen omfatter, samt en erklæring fra den præst, til hvem sognebåndet ønskes løst, om, at han er villig til at modtage pågældende som sognebåndsløser.

Stk. 2. Provsten lader anmeldelsen gå videre til den præst, fra hvem der er løst sognebånd. Sognebåndsløseren er berettiget til af provsten at forlange en attest for den modtagne anmeldelse.

Stk. 3. Enhver præst er pligtig at føre en protokol for sognebåndsløserne fra og til ham.

§ 10. Den præst, til hvem der er løst sognebånd, har ansvaret for de kirkelige handlinger, som han udfører for sognebåndsløseren.

Stk. 2. Kirkeministeriet fastsætter i øvrigt de fornødne regler for anmeldelser til kirkebøgerne af de af sognebåndsløsernes præst for disse udførte kirkelige handlinger såvel som for afgivelsen af statistiske indberetninger m.v., navnlig også med hensyn til, hvilke anmeldelser til hjemsogets kirkebøger det skal påhvile sognebåndsløseren selv at gøre, og hvilke der skal foretages af sognebåndsløserens præst.

§ 11. Om ophør af sognebåndsløsning sker anmeldelse til provsten og fra denne til

de vedkommende præster, der herom gør tilførsel til den i § 9 ommeldte protokol. Anmeldelsen kan ske under eet for samtlige de i § 8, stk. 3, under eet tilmeldte sognebåndsløserere eller af hver af disse for sig, for så vidt born under 15 år angår, dog kun med forældrenes samtykke.

Stk. 2. Endvidere bortfalder sognebåndsløsning, når den præst, til hvem der er løst sognebånd, forflyttes, afskediges eller dør. En sognebåndsløser kan dog i disse tilfælde udsætte afgørelsen af, hvorvidt han vil vende tilbage til sin sognemenighed, indtil der er kaldet en ny præst for den menighed til hvis præst han ved sognebåndsløsning havde sluttet sig.

Stk. 3. Flytter en sognebåndsløser til et andet sogn, men han ønsker at fortsætte med sognebåndsløsningen, skal anmeldelse herom ske til sognepræsten på det **tilflyttede** sted gennem dette steds provst. Dette gælder også for hver af de i henhold til § 8, stk. 3, under eet anmeldte sognebåndsløserere.

III²⁾

Frimenigheders adgang til brugen af folkekirkens kirker (Ophævet).

IV³⁾

Almindelige bestemmelser (Ophævet).

Lov nr. 225 af 31. maj 1968 indeholder i § 6 følgende bestemmelser:

§ 6. Loven træder i kraft den 1. oktober 1968.

Stk. 2. Samtidig ophæves §§ 9-11 i forordning af 30. maj 1828 om adskilligt, som i henseende til dåben bliver at iagttage, samt § 10 i lov af 13. april 1851 om ægteskabs indgåelse uden for de anerkendte trossamfund eller imellem medlemmer af forskellige trossamfund m.v. Endvidere ophæves § 18 i lov nr. 88 af 15. maj 1903 om valgmenigheder og § 10, stk. 1, 2. punktum, i lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m., jfr. lovbestemt kendtgørelse nr. 151 af 30. maj 1961.

Lov nr. 218 af 23. april 1986 indeholder i § 25 følgende bestemmelser:

§ 25. Loven træder i kraft den 1. juli 1986.

Stk. 2. Følgende lovbestemmelser ophæves:

1) Lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m., jfr. lovbestemt kendtgørelse nr. 151 af 30. maj 1961, bortset fra §§ 8-11.

2)-4) (Udelades).

Kirkeministeriet, den 7. december 1987

METTE MADSEN

/ Finn Langager Larsen

1-3) Ophævet ved lov nr. 218 af 23. april 1986 om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m.

BILAG 2.

Ekstrakt af lov om valg til menighedsråd, jf. lovbekendtgørelse nr. 70 af 12. februar 1988:

§ 5. Sognebåndsløserne og personer, der i henhold til særlig bestemmelse er henvist til en bestemt menighed, kan vælge, om de vil udøve valgretten i den menighedsrådsreds, hvor de har bopæl, eller i den anden menighedsrådsreds. De er kun valgbare i den menighedsrådsreds, hvor de har valgt at udøve valgret.

Stk. 2. Præster har kun valgret i den menighedsrådsreds, hvor de er ansat. Præster, der er ansat i flere menighedsrådsredse, kan vælge, i hvilken kreds de vil udøve deres valgret.

Stk. 3. Anmodning om optagelse på valglisten i en menighedsrådsreds, hvor vælgeren ikke har bopæl, skal fremsættes skriftligt senest 8 uger før hvert valg over for formanden for valgbestyrelsen i den pågældende menighedsrådsreds. Kirkeministeren fastsætter regler om, hvilke oplysninger der skal følge med anmodningen. Tager valgbestyrelsen anmodningen til følge, skal den sende meddelelse til valgbestyrelsen i den menighedsrådsreds, hvor vælgeren har bopæl. Vælgeren slettes herefter af valglisten i sidstnævnte menighedsrådsreds.

BILAG 3.

Ekstrakt af lov nr. 218 af 23. april 1986 om bestyrelse og brug af folkekirken
kirker m.m.

S 20. Til en sognemenighed hører medlemmer af folkekirken, der har bopæl i sognet, jf. dog stk. 2, eller som ifølge særlig bestemmelse er henvist til sognemenigheden.

Stk. 2. Sognemenigheden omfatter ikke de medlemmer af folkekirken, som ifølge særlige bestemmelser er medlemmer af en anden folkekirkelig menighed. Medlemmer af de særlige menigheder for døve bevarer dog tilhørsforholdet til sognemenigheden i det sogn, hvor de bor.

Stk. 3. Ethvert medlem af folkekirken har ret til kirkelig betjening af præsten eller præsterne for den menighed, hvortil medlemmet hører. Sognebåndsløse betjenes dog af den præst, til hvem der er løst sognbebånd.

Stk. 4. Medlemmer af folkekirken, der ikke hører til sognemenigheden, men som har en særlig tilknytning til denne, har ret til kirkelig betjening i sognemenighedens kirke. Kirkeministeren kan fastsætte nærmere regler herom.

BILAG 4

Forslag til Kirkeministeriets bekendtgørelse af .....

BEKENDTGØRELSE OM KIRKELIG BETJENING AF FOLKEKIRKEMEDLEMMER MED SÆRLIG TILKYTNING TIL EN SOGNEHENIGHED.

I medfør af f 20, stk. 4, i lov nr. 218 af 23. april 1986 om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m. har medlemmer af folkekirken, der ikke hører til sognet, men som har en særlig tilknytning til dette, ret til kirkelig betjening i sognemenighedens kirke.

Betingelserne for tilknytning foreligger i følgende tilfælde:

1. Personer, der har boet i sognet i mindst 2 år.
2. Personer, som har nære pårørende boende i sognet. Ved "nære pårørende" forstås forældre - herunder adoptivforældre, stedforældre og plejeforældre - søskende og børn. Også tilknytning til en i sognet værende institution kan begrunde en særlig tilknytning til sognemenigheden.
3. Personer, der har boet i sognet, og som af de stedlige kommunale myndigheder er anbragt i et plejehjem, sygehjem eller lignende uden for sognet.

Personer, som har deres forældre, ægtefælle eller børn begravet på en kirkegård i sognet, er berettiget til bisættelse.

Tilsvarende rettigheder har personer, der har en anden særlig tilknytning til sognet, såfremt denne tilknytning giver rimelig begrundelse for kirkelig betjening i kirken. Tvivlsspørgsmål afgøres af biskoppen.

Det forudsættes, at de kirkelige handlinger i almindelighed foretages af bopælssognets præst, med mindre dette vil være uhensigtsmæssigt på grund af afstandsforhold. Tvivlstilfælde afgøres af biskoppen i det stift, hvori den kirkelige handling skal finde sted.

I de tilfælde, hvor folkekirkemedlemmer efter nærværende bekendtgørelse er berettiget til at få kirken stillet til rådighed for kirkelige handlinger, kan der ikke kræves betaling for kirkebetjeningens medvirken i videre omfang, end dette kan ske overfor sognet egne beboere.

BILAG 5

FORSLAG TIL ÆNDRERE BESTEMMELSER OM SOGNEBÅNDSLØSNING.

I lov nr. 218 af 23. april 1986 om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m. foretages følgende ændringer:

1. I § 20, stk. 3, pkt. 2, indsættes efter "sognebånd": jf. § 20a, 20b og 20c.

2. Efter § 20 indsættes:

Et medlem af folkekirken kan ved sognebåndsløsning slutte sig til sognepræsten for en anden menighed end den, hvortil medlemmet hører. En præst er ikke forpligtet til at modtage en ansøger som sognebåndsløser, såfremt hensynet til denne findes at burde vige for afgørende hensyn til præsten eller dennes menighed.

Stk. 2.

For personer under 18 år løses sognebånd efter anmodning fra forældremyndighedens indehaver, dog at en person, der er fyldt 15 år, tillige skal give sit samtykke.

Stk. 3.

En præsts afslag efter stk. 1, 2. pkt., kan indbringes for biskoppen, hvis afgørelse er endelig.

f 20 b.

Sognebåndsløsning ophører ved sognebåndsløserens anmeldelse herom.

Stk. 2.

En præst, til hvem sognebånd er løst, kan opsig sognebåndsløsningen, såfremt der foreligger omstændigheder, som ville gøre det urimeligt at fastholde præstens forpligtelser over for den pågældende. Opsigelse skal ske skriftligt med 6 måneders varsel og skal være begrundet. Opsigelsen kan af sognebåndsløseren indbringes for biskoppen i det stift, hvor præsten er ansat. Indbringelse af sagen for biskoppen senest 4 uger efter modtagelsen af opsigelsen har opsættende virkning. Biskoppens afgørelse er endelig.

Stk. 3.

Sognebåndsløsningen ophører, når den præst, til hvem sognebånd er løst, forflyttes, dør eller afskediges. Meddelelse herom skal gives sognebåndsløseren.

Kirkeministeren fastsætter nærmere regler om stiftelse og ophør af sognebåndsløsning.

Bemærkninger til lovforslaget.

I. Almindelige bemærkninger.

Lov nr. 218 af 23. april 1986 om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m. (i det følgende kaldet bestyrelses- og brugsloven) opretholder ved § 25, stk. 2, de hidtidige bestemmelser om sognebåndsløsning, jf. § § 8-11 i lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m. (i det følgende kaldet brugslov af 1922), se lovbekendtgørelse nr. 151 af 30. maj 1961 samt lovbekendtgørelse nr. 759 af 7. december 1987.

I 1973 nedsatte Kirkeministeriet en arbejdsgruppe, som bl.a. fik til opgave at foretage en kritisk gennemgang af reglerne om sognebåndsløsning i brugslov af 1922. Arbejdsgruppen afsluttede i 1976 sit arbejde med afgivelse af "Redegørelse vedrørende revision af lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m." (Betænkning nr. 769/1976).

Det var arbejdsgruppens opfattelse, at adgangen til sognebåndsløsning ofte imødekom et reelt ønske om etablering af et tilhørsforhold til et bestemt sogn. Da erfaringerne havde vist, at sognebåndsløserne kunne tilføre et sogn betydelige åndelige kræfter fandt man det velbegrundet, at sognebåndsløserne skulle kunne udøve valgret og have valgbarhed i det sogn, hvortil der løses sognebånd, og dermed deltage i den demokratiske ledelse af sognet.

På denne baggrund foreslog arbejdsgruppen, at det hidtidige sognebåndsløsningsinstitut blev bevaret, men i den form, at sognebånd skulle løses til en menighed og ikke til en præst. Det var arbejdsgruppens tanke, at adgangen til at slutte sig til en anden menighed skulle være ubetinget og indebære, at sognebåndsløserens tilhørsforhold til hjem sognets menighed samtidig ophørte. Arbejdsgruppen foreslog derfor, at sognebåndsløseres valgfrihed med hensyn til udøvelse af valgret i enten bopælssognet eller det sogn, de ved sognebåndsløsning havde knyttet sig til, blev ophævet. Der skulle i stedet indføres en bestemmelse om, at sognebåndsløserne kun kunne udøve valgret i den menighedsrådsreds, som de havde knyttet sig til ved sognebåndsløsningen. For at modvirke, at der eventuelt kunne ske misbrug af valgretten, foreslog arbejdsgruppen, at der indførtes regler om karenstid, således at optagelse på valglisten først kunne ske, når der var forløbet 1 år efter anmeldelse om sognebåndsløsningen.

Den opfattelse, som var kommet til udtryk i arbejdsgruppens betænkning, støttedes af en kirkesociologisk undersøgelse, offentliggjort den 12. marts 1985, hvoraf det synes at fremgå, at det i højere grad er et bestående tilhørsforhold til en menighed end en personlig tilknytning til en præst, der betinger et ønske om sognebåndsløsning. Flertallet af de af undersøgelsen omfattede sognebåndsløserne havde tidligere boet i det sogn, til hvis præst der var løst sognebånd, og sognebåndsløsning var i mange tilfælde sket for at opnå kirkelig betjening i den nærmest bopælen beliggende kirke.

Et af Kirkeministeriet i februar 1985 udarbejdet udkast til forslag til lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m. indeholdt bestemmelser, der i overensstemmelse med betænkningens forslag muliggjorde sognebåndsløsning til en menighed ved anmeldelse til vedkommende menighedsråd. Der foresloges en karenstid på 2 år, som skulle sikre, at anmeldelse om sognebåndsløsning ikke kunne anvendes i utilsigtet øjemed.

Den debat, der fulgte efter høringsproceduren om lovudkastet var koncentreret om mulighederne for misbrug af reglerne. Samtidig blev der fra flere sider rejst spørgsmål om, hvorvidt sognebåndsløsningsordningen overhovedet burde bevares.

På denne baggrund blev der givet udtryk for, at det måtte anses for hensigtsmæssigt, at reglerne om sognebåndsløsning blev taget op til fornyet overvejelse. Det måtte erkendes, at den hidtidige sognebåndsløsningsordning i de fleste tilfælde ikke dækkede de reelle behov som lå bag en sognebåndsløsning, men der blev samtidig udtrykt betænkelighed ved en nyordning, hvorved sognebåndsløsning sker alene ved anmeldelse til menighedsrådet.

Med henblik på at overveje problemerne omkring sognebåndsløsning og eventuelt stille forslag til ændring af de hidtil gældende bestemmelser, jf. brugslov af 1922, der som nævnt er opretholdt ved bestyrelses- og brugsloven, nedsatte Kirkeministeriet i juni 1986 et udvalg, der afsluttede sit arbejde i 1988 med afgivelse af "Betænkning om sognebåndsløsning og kirkelig betjening af folkekirkens medlemmer" (Betænkning nr. -/88).

Det konkluderes i betænkningen, at der ikke på nuværende tidspunkt bør tages endelig stilling til indførelse af en nyordning, hvorefter man kan slutte sig til en anden menighed.

Udvalgets overvejelser har i konsekvens heraf været koncentreret om en modernisering af de nugældende regler om sognebåndsløsning og om en justering af disse, som imødekommer den rejste kritik, som kort kan sammenfattes i følgende punkter:

a. Den præst, hvortil sognebånd ønskes løst, har en fri ret til at nægte at modtage ansøgeren, og er ikke forpligtet til at tage hensynet til denne i betragtning.

b. Præsten har en tilsvarende fri ret til at opsiges sognebåndsløsningen uden at behøve i overvejelserne at inddrage hensynet til sognebåndsløseren.

c. Sognebåndsløsningsinstituttet kan bruges med henblik på at påvirke menighedsrådsvalget.

Ifølge forslaget skal det være afgørende for, om præsten i det konkrete tilfælde er berettiget til at afslå et ønske om sognebåndsløsning, at der foretages en afvejning af de hensyn, som gør sig gældende for og imod at imødekomme en sognebåndsløsning, ligesom der må kræves tungtvejende grunde for opsigelse af en sognebåndsløsning fra præstens side, jf. bemærkningerne til de enkelte bestemmelser.

løvrigt bevares den gældende ordning, hvorefter medlemmer af folkekirken har adgang til ved sognebåndsløsning at slutte sig til præsten for en anden menighed end den, som medlemmet tilhører.

Sognebåndsløserne har ret til kirkelig betjening af den præst til hvem, der er løst sognebånd, jf. § 20, stk. 3, 2. pkt. i bestyrelses- og brugsloven.

Retten til kirkelig betjening af præsten eller præsterne i det pastorat, hvor sognebåndsløseren har bopæl, bringes til ophør gennem sognebåndsløsning.

Den valgfrihed, som sognebåndsløserne ifølge bestemmelsen i § 5 i lov om valg til menighedsråd (lovbekendtgørelse nr. 70 af 12. februar 1988) har mellem at udøve valgret i den menighedsrådsreds, hvor de har bopæl, eller i den menighedsrådsreds, som de er knyttet til gennem sognebåndsløsning, foreslås begrænset, således at en sognebåndsløser må træffe et bindende valg én gang for alle med hensyn til, om den pågældende vil udøve valgret i bopæls sognet eller i den menighedsrådsreds, hvor den præst, hvortil der er løst sognebånd, er ansat.

Den pågældende er herefter alene valgbar til menighedsrådet for denne menighedsråds-kreds. Er præsten ansat i flere menighedsråds-kredse, skal sognebåndsløseren ved sognebåndsløsningens etablering meddele, i hvilken af disse menighedsråds-kredse valgret ønsket udøvet.

Sognebåndsløseren optages på valglisten for den menighedsråds-kreds, som han således opnår valgret til ved sognebåndsløsningens etablering.

Der er ikke stillet forslag om en karenstid, hvorefter sognebåndsløseren først optages på valglisten for den pågældende menighedsråds-kreds, når der er forløbet en periode efter anmeldelse om sognebåndsløsning.

Begrundelsen herfor er, at det er tvivlsomt, om en karenstid i sig selv beskytter imod et bevidst misbrug af sognebåndordningen. Endvidere vil de forvaltningsretlige bestemmelser om magtfordrejning frembyde et tilstrækkeligt værn mod misbrug fra sognepræsten, jf. bemærkningerne nedenfor til § 20 a.

En gennemførelse af de omtalte ændringsforslag vil som nævnt medføre ændring af § 5 i lov om valg til menighedsråd.

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser.

Ad § 20 a,

Den nugældende lovgivnings adgang til at løse sognebånd til præster, der er ansat ved stiftelser, i hvis kirker, der holdes offentlig gudstjeneste, og valgmenighedspræster, jf. § 8, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 759 af 7. december 1987 af lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m., er ikke foreslået opretholdt. Begrundelsen herfor er for så vidt angår præster, der er ansat ved stiftelser, at lovforslaget forpligter præsterne til i et vist omfang at modtage sognebåndsløserne, og at en sådan forpligtelse næppe bør pålægges disse præster, der er privat ansat.

Tilsvarende gælder valgmenighedspræster, hvor den naturlige form for sognebåndsløsning vil være at søge medlemsskab af valgmenigheden.

Det skal yderligere i denne forbindelse bemærkes, at den væsentlige retsvirkning, der er forbundet med sognebåndsløsning, er adgangen til at udøve valgret og dermed være valgbar i den menighedsråds-kreds, som medlemmet knyttes til

gennem sognebåndsløsning. Denne rettighed vil ikke kunne opnås ved sognebåndsløsning til valgmenighedspræster og præster ved stiftelser.

Det er ikke anset for fornødent at give mulighed for sognebåndsløsning til midlertidige hjælpepræster.

Gennemførelse af sognebåndsløsning betinges ikke af krav om særlig tilknytning eller særligt sognetilhør. Hvis en præst er villig til at modtage et medlem af

folkekirken som sin sognebåndsløser, står det præsten frit for. Ifølge lovforslaget har en præst kun mulighed for at afslå et ønske om sognebåndsløsning, såfremt afgørende hensyn til præsten eller dennes menighed taler for det. Afgørende for, om et afslag i det konkrete tilfælde er berettiget, er resultatet af en afvejning af de hensyn, som taler for og imod at imødekomme ønsket om sognebåndsløsning. I tilfælde af, at der meddeles afslag, kan præstens afgørelse indbringes for biskoppen, hvis afgørelse er endelig.

Forslaget imødekommer ikke umiddelbart den kritik, der har været rejst imod, at sognebåndsløsningsinstituttet af præsterne kan bruges i forsøget på ved menighedsrådsvalg at opnå flertal for en liste, der støtter præstens synspunkter og arbejde. Det må imidlertid herom siges, at en sognepræst efter almindelige forvaltningsretlige bestemmelser ikke er berettiget til gennem sognebåndsløsning at varetage hensyn, som sognebåndsløsningsreglerne ikke tilsigter at varetage. Forsøg på gennem administration af sognebåndsløsningsreglerne at påvirke sammensætningen af menighedsrådet for en menighedsrådsreds, for hvilken præsten er ansat, må derfor betegnes som magtfordrejning med deraf følgende mulighed for disciplinær indskriden over for præsten.

Ad § 20 b.

I overensstemmelse med de nugældende regler foreslås det, at sognebåndsløsning kan bringes til ophør ved sognebåndsløserens ensidige anmeldelse herom. Tilsvarende frihed til at opsig et sognebåndsløserforhold har hidtil bestået også for præsterne. Denne frihed foreslås begrænset, idet det foreslås, at opsigelse fra præsternes side alene bør kunne ske, såfremt der foreligger omstændigheder, som ville gøre det urimeligt at fastholde præstens forpligtelser over for den pågældende. Sådanne omstændigheder kunne være, at sognebåndsløseren udtrykker mistillid til sognepræstens forkyndelse.

Opsigelse skal ske skriftligt med 6 måneders varsel og skal være begrundet.

En opsigelse kan af sognebåndsløseren indbringes for biskoppen i det stift, hvor præsten er ansat. Da opsigelsen indebærer, at sognebåndsløseren mister sin valgret til den menighedsrådskrds, som han er knyttet til gennem sognebåndsløsning, foreslås, at indbringelse af sagen for biskoppen senest 4 uger efter modtagelsen har opsættende virkning. Biskoppens afgørelse er endelig.

Ved ophør af sognebåndsløsningsforholdet i medfør af § 20 b bliver sognebåndsløseren på ny medlem af sognemenigheden for det sogn, hvor vedkommende har bopæl og bliver berettiget til kirkelig betjening af menighedens præster, jf. § 20, stk. 3, i lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m.

I tilfælde af ophør af sognebåndsløsningsforholdet til en præst i et sogn, for hvilke der er ansat flere præster, kan der ikke i stedet løses sognebånd til en anden af sognets præster.

BILAG 6

Forslag til Kirkeministeriets bekendtgørelse af .....

BEKENOTGØRELSE OM STIFTELSE OG OPHØR AF SOGNEBÅNOSLØSNING

I medfør af § 20 c i lov nr. 218 af 23. april 1986 om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m. fastsættes herved følgende:

§ 1. Sognebåndsløsning sker ved anmeldelse til provsten i det provsti, hvor sognebåndsløseren er bosat, og har ikke retsvirkning førend anmeldelsen er modtaget af provsten. Anmeldelsen skal vedlægges en erklæring fra den præst, til hvem sognebånd ønskes løst, om at præsten er villig til at modtage medlemmet som sognebåndsløser. Anmeldelsen skal angive, hvorvidt anmelderen vil udøve valgret til menighedsråd i sit bopælssogn eller i det sogn, hvortil anmelderen knyttes gennem sognebåndsløsningen. Såfremt den præst, til hvem sognebånd løses, er ansat i et pastorat med flere menighedsråds kredse, skal anmeldelsen eventuelt tillige indeholde oplysning om, i hvilken menighedsråds kreds anmelderen ønsker at udøve valgret ved menighedsrådsvalg, forudsat anmelderen ikke har ønsket at bevare sin valgret i bopælssognet. Erklæringen om udøvelse af valgret er bindende under sognebåndsløsningsfojrholdets beståen.

Stk. 2. Provsten videresender anmeldelsen til den kirkebogsførende sognepræst i det pastorat, fra hvilket sognebånd løses. Anmeldelsens modtagelse bekræftes over for anmelderen og den præst, hvortil sognebånd er løst. Endvidere underretter provsten menighedsrådet i anmelderens bopælssogn om sognebåndsløsningen samt menighedsrådet i den menighedsråds kreds, hvori anmelderen fremtidig ønsker at udøve valgret ved menighedsrådsvalg, såfremt denne er en anden end bopælssognet.

§ 2. Sognebåndsløsning ophører ved anmeldelse herom til provsten i det provsti, hvor sognebåndsløseren er bosat.

Stk. 2. En præst, til hvem sognebånd er løst, kan kun opsiges sognebåndsløsning i overensstemmelse ned bestemmelsen i § 20b, stk. 2. Såfremt biskoppen senere omgør opsigelsen, skal biskoppen give provsten meddelelse herom.

Stk. 3. Om ophør af sognebåndsløsning gives der af provsten meddelelse til samme personer og myndigheder, hvorom meddelelse om sognebåndsløsningen er givet jf. § 1, stk. 2.

§ 3. Såfremt den præst, til hvem der er løst sognebånd, forflyttes til andet pastorat, dør eller afskediges, ophører sognebåndsløsningsforholdet.

Stk. 2. Sognebåndsløserforholdet berøres ikke af, at den præst, til hvem sognebånd er løst, udnævnes i en anden præstestilling inden for samme pastorat.

§ 4. Flytter sognebåndsløseren til en anden menighedsrådsreds, bevares sognebåndet.

Stk. 2. Anmeldelse om bopælsændring skal ske til provsten i det provsti, hvortil sognebåndsløseren er flyttet. Provsten underretter menighedsrådet i sognebåndsløserens nye bopælssogn samt den kirkebogsførende sognepræst i dette sogn. Endvidere underrettes provsten og menighedsrådet, hvor sognebåndsløseren har valgt at udøve sin stemmeret.

§ 5. En præst skal føre protokol over sognebåndsløserne til og fra ham/hende.

Stk. 2. Løsning af sognebånd skal i et pastorat med flere sognepræster føres i den kirkebogsførende sognepræsts protokol.